

G.A. ASILOVA

**BOJXONA TIZIMIDA
ME'YORIY HUJJATLARNI YURITISH**
O'quv qo'llanma

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BOJXONA QO‘MITASI
BOJXONA INSTITUTI

G.A. ASILOVA

BOJXONA TIZIMIDA
ME‘YORIY HUJJATLARNI YURITISH

O‘quv qo‘llanma

Toshkent – 2020

SO‘Z BOSHI

Mamlakatimizda barcha sohalarida hujjatlarni yuritishning huquqiy asoslari “O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili haqida”gi qonuni bilan belgilab berilgan. Ish yuritishning to‘g‘ri qo‘yilganligi, ya‘ni hujjatlashtirilgan shakldagi axborotlar almashinuvining sifatli amalga oshirilishi, qabul qilingan qarorlarning ijrochilarga o‘z muddatida yetib borishi va bajarilishi, axborot-ma‘lumotlarning tezkor yetkazilishi kabi omillar boshqaruv tizimi faoliyatining samaradorligini ta‘minlaydi. Shu tufayli bugungi kunda oliy ma‘lumotli mutaxassisga qo‘yilayotgan talablardan biri uning sohaga oid rasmiy hujjatlar bilan ishlash malakasiga egaligidir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5850-son hamda 2020-yil 20-oktabrdagi “Mamlakatimizda o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6084-son farmonlari talablariga ko‘ra, zamonaviy mutaxassis davlat tilida layoqatli bo‘lishi, xususan, o‘zbek tilining imlosini, uslubiyat qoidalarini puxta egallagan bo‘lishi, rasmiy ish uslubida hujjatlar matniga qo‘yiladigan talablarni bilishi va ish faoliyatida ularga rioya qilishi zarur.

Mamlakatimizda bojxona tizimi huquqiy me‘yorlarining yanada takomillashtirilishi mazkur sohada faoliyat ko‘rsatayotgan xodimlarning ish jarayonida qo‘llanadigan hujjatlarni davlat tilida O‘zbekiston Respublikasi bojxona qonunchiligi hamda xalqaro huquqiy normalarga binoan to‘g‘ri va tezkor rasmiylashtirishni bilishlarini taqozo etadi. Ushbu jarayonning muvaffaqiyatli kechishi ko‘p hollarda bojxona xodimlarining xizmat faoliyatida qo‘llanadigan hujjatlar mazmunini to‘liq anglash va tushuntirib bera olish salohiyatiga, axborot hamda ma‘lumotlarni qabul qilish, tayyorlash, tezkor tahlil qilish, qayta ishlash hamda ish yuzasidan muomala-muloqot yuritish malakalariga ham bog‘liq.

Mazkur qo‘llanmada bojxona organlari faoliyatida yuritiladigan asosiy ma‘muriy hujjatlarning namunalari, ularni davlat tilida to‘g‘ri tuzish va to‘ldirish malakalarini shakllantirish bo‘yicha tavsiyalar hamda topshiriqlar berilgan.

O'quv qo'llanmada berilgan shartli belgilar:

hujjat namunasi bilan ishlash

mustaqil bajariladigan yozma topshiriq

kasbiy muloqotga oid topshiriq

test

savollar

HUJJAT AYLANISHI.

Har qanday tashkilot, muassasa, korxonada ish faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan uni to'g'ri boshqarishga bog'liq. Ish yuritish esa boshqaruv jarayonini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ish yuritish amaliyoti yillar mobaynida shakllanib, tashkilot faoliyatining tezkorligi va samaradorligini ta'minlaydi.

Boshqaruv tizimida hujjatlar bilan ishlash normalari, qoidalari va talablariga amal qilmaslik muhim ma'lumotlarning yo'qolishiga, ma'muriyat qarorlarining ijrochilarga o'z vaqtida yetib bormasligiga, tashkiliy-boshqaruv aloqalari tizimida salbiy ko'rsatkichlarga olib kelishi mumkin. Shu nuqtai nazardan ish yuritish, hujjatlar bilan ishlash har bir tashkilot, muassasa, korxonada ish faoliyatining tarkibiy qismi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq qabul qilingan, umum majburiy davlat ko'rsatmalari sifatida huquqiy normalarni belgilashga, o'zgartirishga yoki bekor qilishga qaratilgan rasmiy hujjatlar *normativ-huquqiy hujjatlar* deyiladi. Ushbu qonunda normativ-huquqiy hujjatlarning quyidagi turlari belgilangan:

- O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi;
- O'zbekiston Respublikasining qonunlari;
- O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlari;
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlari;
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari;
- vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralarning buyruqlari hamda qarorlari;
- mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari.

Normativ hujjat deb faoliyatning har xil turlari yoki ularning natijalariga doir qoidalar, umumiy tamoyillar va xususiyatlarni belgilab beruvchi hujjatga aytiladi. Bunday hujjatlarning turlari va shakllarini yuritish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 29-martdagi 140-sonli qaroriga ilova qilingan "O'zbekiston Respublikasi vazirliklari, davlat qo'mitalari, idoralari,

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Normativ-huquqiy hujjatlar:

1. Davlat bojxona xizmati to'g'risida (yangi tahrirda)/ O'zR Qonuni/ QHMMB: 03/18/502/2068-son, 19.10.2018.
2. Elektron hujjat aylanishi to'g'risida/ O'zR Qonuni / O'zR QHT, 2004. – 20-son, 230-modda.
3. Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini joriy etish to'g'risida/ O'zR Qonuni/ O'zR Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1993. – 9-son, 331-modda; O'zR Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1995. – 6-son, 119-modda.
4. Madaniy boyliklarning olib chiqilishi va olib kirilishi to'g'risida/ O'zR Qonuni/ O'zR Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1998. – 9-son, 178-modda; O'zR QHT, 2005. – 37-38-son, 277-modda; 2011. – 51-son, 542-modda; 2013. – 18-son, 233-modda; 2014. – 36-son, 452-modda.
5. Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida (yangi tahrirda)/ O'zR Qonuni/ O'zR QHT, 2012. – 52-son, 583-modda; 2014. – 50-son, 588-modda; 2015. – 32-son, 425-modda; 2016. – 39-son, 457-modda.
6. O'zbekiston Respublikasining davlat tili haqida (yangi tahrirda)/ O'zR Qonuni / O'zR Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1989. – 26-28-son, 453-modda; 1991. – 11-son, 273-modda.
7. O'zbekiston Respublikasining Bojxona kodeksi. – T.: Adolat, 2016.
8. Bojxona ma'muriyatchiligini isloh etish va O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona xizmati organlari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida/ O'zR Prezidentining PF-6005-son farmoni/ QHMMB: 06/20/6005/0728-son, 06.06.2020.
9. O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida/ O'zR Prezidentining PF-5850-son farmoni/ QHMMB: 06/19/5850/3939-son, 21.10.2019.

10. Mamlakatimizda o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida/ O‘zR Prezidentining PF-6084-son farmoni/ QHMMB: 06/20/6084/1398-son, 20.10.2020.
11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat bojxona xizmati organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida/ O‘zR Prezidentining PF-5414-son farmoni/ QHMMB: 13.04.2018, 06/18/5414/1070-son, 01.10.2018, 06/18/5547/1975-son; 20.03.2020, 06/20/5971/0348-son.
12. O‘zbekiston Respublikasi bojxona organlari kadrlarini tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida/ O‘zR Prezidentining PQ-3995-son qarori/ QHMMB: 05.11.2018, 07/18/3995/2155-son.
13. O‘zbekiston Respublikasi Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida/ O‘zR Prezidentining PQ-3665-son qarori/ QHMMB: 13.04.2018, 07/18/3665/1071-son, 26.11.2018, 06/18/5582/2220-son.
14. O‘zbek tilining asosiy imlo qoidalarini tasdiqlash haqida/ O‘zR Vazirlar Mahkamasining 339-son qarori, 24.08.1995. URL: <https://lex.uz/docs/-1625271>
15. O‘zbekiston Respublikasida madaniy boyliklarning olib chiqilishi va olib kirilishi masalalarini tartibga solish to‘g‘risida/ O‘zR Vazirlar Mahkamasining 131-son qarori, 23.03.1999. URL: <https://www.lex.uz/docs/-279299>
16. Yo‘lovchi bojxona deklaratsiyasini to‘ldirish va rasmiylashtirish tartibi to‘g‘risidagi yo‘riqnoma/ O‘zR QHT, 2014, 32-son, 411-modda; 2015, 4-son, 45-modda; 2016, 41-son, 476-modda; QHMMB: 17.01.2018, 10/18/2606-3/0584-son, 09.03.2018, 10/18/2606-4/0874-son.
17. Bojxona organlarida ish yuritish va hujjatlar ijrosini nazorat qilish to‘g‘risida YO‘RIQNOMA / DBQning 2019-yil 25-yanvardagi 26-son buyrug‘iga ilova.

Boshqa adabiyotlar:

18. Abdullayev S., Asilova G. Bojxona atamaları ruscha-o‘zbekcha qisqa lug‘ati. – T.: GROTEKS, 2002.

19. Aminov M., Madvaliyev A., Mahkamov N., Mahmudov N. Ish yuritish /Amaliy qo‘llanma. – T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2014.
20. Asilova G. Bojxona terminlarining qisqacha imlo lug‘ati. – T., 2005.
21. Asilova G., Abduazizova D. Bojxona xodimlari uchun o‘zbekcha-ruscha-inglizcha lug‘at-so‘zlashgich. – T., 2013.
22. Tafakkur gulshani. T: G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1989.
23. Usmonov S.B., Tohirov Q.H., Hoshimova O‘.T. O‘zbek tilida ish yuritish amaliyoti. – T.: Adolat, 1999.
24. O‘zbek xalq maqollari. T.: “SHARQ” NMAKBT, 2013.

Internet resurslari:

<http://til.gov.uz/uz/> – O‘zR Vazirlar Mahkamasining Davlat tilini rivojlantirish departamenti sayti

<http://edu.uz/> – O‘zR Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi sayti

<http://library.ziyonet.uz/> – Ziyonet ta‘lim portali

<http://www.customs.uz/> – O‘zR Davlat bojxona qo‘mitasi sayti

<http://uzbi.uz/> – DBQ Bojxona instituti sayti

<https://faktura.uz/uz/> – elektron hujjat almashinuvi tizimi

MUNDARIJA

So‘z boshi	3
<i>1-mavzu.</i> Ish yuritish tili va uslubi. Hujjat aylanishi	5
<i>2-mavzu.</i> Hujjatlarning tasniflanish. Hujjat rekvizitlari va ularni rasmiylashtirish	12
<i>3-mavzu.</i> Tashkiliy hujjatlar. Xizmat guvohnomasi. Shartnoma	19
<i>4-mavzu.</i> Nizom. Yo‘riqnoma	25
<i>5-mavzu.</i> Farmoyish hujjatlari	31
<i>6-mavzu.</i> Ma‘lumot-axborot hujjatlari. Tarjimayi hol.	40
<i>7-mavzu.</i> Bildirishnoma	46
<i>8-mavzu.</i> Tavsifnoma	50
<i>9-mavzu.</i> Ishonchnoma.	56
<i>10-mavzu.</i> Tilxat.	60
<i>11-mavzu.</i> Tushuntirish xati	65
<i>12-mavzu.</i> Dalolatnoma	74
<i>13-mavzu.</i> Ma‘lumotnoma	81
<i>14-mavzu.</i> Majlis bayoni. Majlis bayonidan ko‘chirma	86
<i>15-mavzu.</i> Yo‘lovchi bojxona deklaratsiyasi	92
<i>16-mavzu.</i> Bojxona organida shaxsiy ko‘rik o‘tkazish jarayonida tuziladigan hujjatlar shakllari	96
<i>17-mavzu.</i> Hisobot	101
<i>18-mavzu.</i> Xizmat yozishmalari. Xatlar	105
Ish yuritish terminlarining qisqacha o‘zbekcha-ruscha lug‘ati	117
Ilovalar	129
Foydalanilgan adabiyotlar	155

ASILOVA GULSHAN ASADOVNA

**BOJXONA TIZIMIDA
ME'YORIY HUJJATLARNI YURITISH**

**O'quv qo'llanma
Qayta ishlangan, 2-nashri**

Toshkent – 2020